

Závěrečné stanovisko s návrhem opatření k nápravě ve věci výkonu sociálně-právní ochrany nezletilé Adély a její novorozené dcery nezletilé Báry

A. Závěry šetření

Z pověření veřejného ochránce práv JUDr. Stanislava Křečka, který na mě přenesl některé oblasti své působnosti,¹ mj. i oblast ochrany práv dětí, jsem na základě podnětu paní C., bytem xxxxx (dále také „stěžovatelka“), zahájila šetření podle § 14 zákona o veřejném ochránci práv.² Předmětem šetření byl postup Úřadu 1 (dále také „OSPOD 1“) a Úřadu 2 (dále také „OSPOD 2“) při výkonu sociálně-právní ochrany Adély (nar. xxxx) a její novorozené dcery Báry (nar. yyyy).

Ve zprávě o šetření jsem dospěla k těmto závěrům:

- **OSPOD 2 při řešení situace nezletilé matky před porodem nepochybil** (viz bod C.1);
- **OSPOD 1 ve věci podání předběžného opatření o svěření dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu pochybil**, když věděl o tom, že nezletilá matka má zájem o dítě pečovat, a měla za tím účelem zajištěn pobyt ve specializovaném zařízení pro nezletilé matky s dětmi; případně neupřednostnil jejich společné umístění v pěstounské péči na přechodnou dobu. **Pochybení spatřuji rovněž v nedostatečném prošetření situace OSPODem 1 a nevhodném přístupu k nezletilé matce velmi nízkého věku, nadto i se zdravotním postižením, po porodu** (viz bod C.1);
- Byť primární odpovědnost za podání návrhu na předběžné opatření nese OSPOD 1, **OSPOD 2 ve věci rovněž pochybil, když souhlasil s postupem OSPOD 1**, kterým došlo k oddělení novorozeného dítěte od matky (viz bod C.1);
- **OSPOD 1 pochybil v nedostatečném vedení pěstounky** na přechodnou dobu směrem k zajištění náležitého kontaktu mezi dítětem a matkou, neboť jejich kontakt několik týdnů od jejich rozdělení je zcela nedostatečný; pochybení je umocněno právě tím, že se jedná o novorozené dítě a nezletilou matku velmi nízkého věku (viz bod C.2).

B. Vyjádření úřadů

B.1 Vyjádření OSPOD 1

Tajemník Úřadu 1 ve svém vyjádření ke zprávě o šetření ze dne 16. 3. 2021 nejprve obsáhle znovu rekapituluje skutkové okolnosti případu, které jsou mi známy ze šetření, aby bylo dle jeho sdělení možné celý případ vnímat komplexněji a objektivněji.

Dále uvedl, že celou záležitost týkající se odebrání Báry z péče nezletilé matky OSPOD 1 posuzoval komplexně, při znalosti všech okolností kauzy a též s přihlédnutím k informacím

1 Podle § 2 odst. 4 zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů.

2 Zákon č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv.

výchovného ústavu D., kde jednak nelze zamezit útěku matky ani útěku matky s dítětem. Zařízení nemůže garantovat péči o novorozence v případě, že jej matka opustí.

OSPOD 1 vyhodnotil jako klíčové primárně zajistit bezpečí zcela bezbrannému novorozenci, neboť existovaly důvodné pochybnosti o potřebných kompetencích nezletilé matky k péči o právě narozené dítě. Tajemník Úřadu 1 tedy uvedl, že se s postupem koordinátorky případu ztotožňuje a chápe důvody, které ke svěření dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu vedly. Tyto důvody opět rekapituluje. Jedinou chybou, kterou OSPOD 1 ve věci uznává po revizi celého případu, je skutečnost, že koordinátorka případu před podáním návrhu na předběžné opatření o umístění novorozence do pěstounské péče na přechodnou dobu osobně nekontaktovala matku, aby zjistila její názor a sama osobně ověřila některé skutečnosti případu. Tajemník Úřadu 1 však uvádí, že by osobně však takové pochybení nehodnotil jako nedostatečné prošetření situace, avšak jistě lze takové pochybení považovat za nevhodný přístup k nezletilé matce velmi nízkého věku, neboť jinak považoval situaci za dostatečně prošetřenou. Uvedl, že obava, která se mi jevila jako lichá a neodůvodněná, se bohužel potvrdila, když nezletilá matka ze zařízení dne 15. 2. 2021 utekla.

K nastavení kontaktů novorozence s matkou uvedl, že OSPOD 1 zohlednil jak právo matky na kontakt s dítětem, tak především zdravotní stav novorozence (nízká porodní váha, krmení 7krát denně v trvání až jedné hodiny, neklid dítěte, nevhodnost převážení dítěte narozeného v 37. týdnu se špatnou termoregulací atd.) a aktuální okolnosti. Sdělení obav pěstounky týkajících se zavlečení nákazy covid-19 do rodiny, a to zejména v situaci, kdy její manžel byl objednan na plánovaný chirurgický zákrok, se jeví OSPOD 1 jako naprosto legitimní. Zároveň uvádí, že kontakt matky a novorozence v hodnoceném období nelze považovat za nedostatečný, nadto způsobený nedostatečným vedením pěstounky OSPOD 1. Matka měla v prvních týdnech zajištěny kontakty s dítětem prostřednictvím Skype s tím, že se jednalo o dočasné řešení do doby, než zdravotní stav novorozence dovolí osobní kontakty.

Po umístění dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu OSPOD 1 flexibilně plánoval další kroky tak, aby se dítě dostalo v co možná nejkratší době do péče matky s návaznou dlouhodobou odbornou podporou nezletilé matky.

Závěrem tajemník Úřadu 1 dodává, že rozhodnutí o zvoleném postupu v daném případě koordinátorka případu konzultovala s druhým zainteresovaným orgánem sociálně-právní ochrany dětí (tedy právě OSPOD 2).

Pracovníci referátu náhradní rodinné péče OSPOD 1 byli seznámeni se závěry ze zprávy o šetření i s následným stanoviskem OSPOD 1 tak, aby se v budoucnu v co možná nejvyšší míře předešlo chybám při výkonu sociálně-právní ochrany dětí ze strany OSPOD 1.

B.2 Vyjádření OSPOD 2

Tajemník Úřadu 2 ve vyjádření ze dne 24. 2. 2021 uvedl, že OSPOD plně respektuje platné právní normy týkající se nezletilých dětí a při řešení s nimi spjatých kauz postupuje citlivě s ohledem na jejich práva a zvýšenou zranitelnost. V daném případě zajištění bezpečí zcela bezbrannému novorozenci do jisté míry převážilo nad ochranou práv nezletilé matky, a to s ohledem na mnohačetné negativní zkušenosti jak s rodinou, tak matkou samotnou,

a letitou víceméně marnou snahu OSPOD o dosažení byť dílčích pokroků. Bylo zde řešeno celé spektrum sociálních problémů od klasického nestabilního bytového zázemí a fyzických potyček mezi rodiči přes masivní záškoláctví dětí, jejich potulování, zneužívání návykových látek, závadové chování, kriminalitu atd., až po maření úředního rozhodnutí.

Co se týká mnou ve zprávě vytýkaného pochybení OSPOD 2, tajemník uvádí, že rozhodnutí pracovníků OSPOD 1 nepodléhá udělení souhlasu ze strany pracovníků OSPOD 2. Odpovědnost za podání návrhu i postup nese plně OSPOD 1. V praxi by tedy ani případný nesouhlas, odpor či jiný názor pracovníka OSPOD 2 neměl na rozhodnutí OSPOD 1 o dalším postupu zřejmě žádný vliv.

Závěrem dodává, že otázka vhodnosti odtržení kompetencí v oblasti náhradní rodinné péče od ostatního výkonu sociálně-právní ochrany dětí na území města byla již v minulosti mnohokrát předmětem diskusí a tento případ svědčí spíše pro změnu tohoto stavu.

C. Závěrečné hodnocení

Opatření Úřadu 1 ani Úřadu 2 nepovažuji za dostatečná. S ohledem na nepřijetí dostatečných opatření k nápravě proto vydávám své závěrečné stanovisko podle § 18 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv. Součástí stanoviska je návrh opatření k nápravě.

C.1 Postup v souvislosti s podáním návrhu na předběžné opatření k předání dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu

C.1.1 Postup OSPOD 1

Přes podrobný popis skutkového stavu tajemníkem Úřadu 1, který mi byl dobře znám již v době vydání zprávy o šetření a plně jsem jej zohlednila, musím konstatovat, **že zcela trvám na svém závěru o pochybeních OSPOD 1 souvisejících s podáním předběžného opatření na svěření dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu.**

OSPOD 1 měl upřednostnit společné umístění nezletilé matky s novorozenečným dítětem, a to buď ve specializovaném zařízení, kam byla dříve svěřena již matka; pokud toto opatření pokládal za nedostatečné, měl navrhnout společné umístění nezletilé matky s dítětem v pěstounské péči na přechodnou dobu.

Pochybení jsem shledala rovněž v nečinnosti OSPOD 1, když nenavštívil nezletilou matku v porodnici, o situaci s ní nehovořil, a nemohl si tak utvořit náhled na pohnutky jejího chování a vyhodnotit možnost rizikového jednání (v budoucnu). Lze mít za to, že OSPOD 1 toto pochybení jako jediné uznal, avšak pouze částečně s tou výhradou, že se nejednalo o nedostatečné prošetření věci.

OSPOD 1 zvolil zcela nevhodný přístup k nezletilé matce velmi nízkého věku, navíc se zdravotním postižením a těsně po porodu.

Nezletilá Adéla měla pro dobu po porodu zajištěný pobyt ve specializovaném zařízení pro nezletilé matky s dětmi, kde jí právě v péči o dceru měli pracovníci zařízení poskytovat adekvátní podporu a pomoc. Umístění ve specializovaném zařízení pro nezletilé matky s dětmi jsem hodnotila jako zcela dostatečné opatření na ochranu a podporu obou nezletilých.

Jestliže se však ani toto opatření nejevilo OSPOD 1 jako dostatečné a zvolil jako vhodnější opatření pěstounskou péči, měl v každém případě usilovat o jejich společné umístění do pěstounské rodiny. K tomu se tajemník Úřadu 1 nevyjádřil vůbec. Takové řešení by přitom bylo citlivé k potřebám obou nezletilých, a to **s akcentem na navázání jejich vzájemné vazby po porodu, kterou pokládám za velmi důležitou.**

Musím znovu zopakovat, že toto pochybení je o to závažnější, že se tak stalo v případě nezletilé matky těsně po porodu, a Adéla a Bára tak nedostaly možnost navazovat a budovat si od narození mezi sebou primární vazbu. OSPOD 1 dostatečně nezohlednil zájem nezletilé matky, ale ani jejího novorozeného dítěte, jakožto nejlepší zájem dítěte, s respektem k věku matky, jejímu zdravotnímu postižení, ale i etnicitě. **OSPOD 1 neposkytl citlivý, šetrný přístup a podporu, která by zohlednila specifika situace nezletilé matky a jejího dítěte.** Přitom přesně takový přístup zasluhují, a to zejména v sociální a zdravotní oblasti, což plyne jak z mezinárodních závazů, tak vnitrostátního práva (viz podrobně zpráva o šetření bod C.1). **OSPOD 1 dostatečně nezohlednil práva matky pramenící jednak z toho, že je nezletilou matkou, a jednak z toho, že je ještě dítětem. Tato práva je přitom nutno respektovat ve všech relevantních oblastech s přihlédnutím k její obzvláštní zranitelnosti.**

C.1.2 Postup OSPOD 2

Trvám rovněž na závěru týkajícím se pochybení OSPOD 2, když souhlasil s řešením spočívajícím v oddělení novorozeného dítěte od nezletilé matky.

Byť souhlasím s tajemníkem Úřadu 2 v tom, že názor OSPOD pracujícího s nezletilou matkou není pro OSPOD 1 závazný, musím trvat na tom, že rozhodně není nepodstatný. Případ nezletilé matky a jejího dítěte nelze řešit v žádném případě odděleně. Názor sociální pracovnice, která je pověřena výkonem sociálně-právní ochrany nezletilé matky, musí mít relevanci. Dokazuje to ostatně i tvrzení tajemníka Úřadu 1, který ve svém vyjádření argumentuje právě tím, že se na postupu shodly pracovnice obou úřadů. Pokud by se na tom pracovnice neshodly, minimálně by o tom měl být v rámci návrhu na předběžné opatření informován soud, aby měl k dispozici veškeré informace při rozhodování. Soud by se pak mohl přiklonit k jinému řešení, které by vyplývalo z odlišného stanoviska sociální pracovnice nezletilé matky.

C.2 Postup OSPOD 1 ve věci zajištění vzájemného kontaktu novorozeného dítěte s nezletilou matkou

Trvám na závěru, že OSPOD 1 pochybil v nedostatečném vedení pěstounky na přechodnou dobu směrem k zajištění náležitého kontaktu mezi dítětem a matkou, neboť jejich kontakt několik týdnů od jejich oddělení je zcela nedostatečný.

Musím oponovat vyjádření tajemníka Úřadu 1, že vedení OSPOD 1 v této otázce bylo dostatečné. Jak jsem již uvedla výše, v tomto případě **se jedná o dvě děti, čímž je situace zcela specifická a výjimečná**, proto by měl OSPOD 1 vést pěstouny k jinému, mnohem citlivějšímu přístupu, než jedná-li se o zletilé rodiče. **Výše popisovaná mimořádná zranitelnost nezletilé matky po porodu a novorozeného dítěte by měla být akcentována, i co se týká zajištění jejich vzájemného kontaktu.**

Umožnění osobního kontaktu mezi dítětem a matkou po porodu až za 3 týdny od jejich rozdělení pokládám i za uvedených skutkových okolností za zcela nepřipustný zásah do jejich práva na vzájemný kontakt. Jak jsem upozornila již ve zprávě o šetření, osobní kontakty mohly být ošetřeny v té době již velmi dobře fungujícím a dostupným testováním. Kontakt prostřednictvím Skype nelze označit za přijatelnou náhradu. Jeho četnost v prvních dvou týdnech pouze 2krát týdně je pak také nedostatečná.

V této souvislosti dodávám, že se setkávám s případy, kdy pěstouni umožní zcela bez problémů návštěvy i ve své domácnosti. Je mi známo, že někteří pěstouni přijímají společně s dítětem i jejich matky atd. Potřeba intenzivních osobních kontaktů tedy měla být v daném specifickém případě řešena a zohledněna již ve fázi výběru vhodných pěstounů.

D. Opatření k nápravě

Úřadu 1 navrhuji, aby:

- (A) přijal opatření ke společnému umístění nezletilé Báry a její nezletilé matky Adély;
- (B) vždy ve svém postupu zohledňoval specifické postavení nezletilé matky, přistupoval k ní s maximální citlivostí s ohledem na požadavek její zvýšené ochrany a podpory a usiloval o společné umístění s dítětem;
- (C) zpracoval zásady sociální práce s nezletilými matkami (vč. matek se zdravotním postižením), které budou respektovat jejich specifické potřeby;
- (D) aby před zvažováním odebráním dítěte z péče rodiče osobně projednal situaci s rodičem, náležitě zjišťoval a vyhodnotil možnosti péče rodiče o dítě, případně jakou podporu a pomoc by rodič potřeboval, aby mohl o dítě pečovat;
- (E) nadto by měl ve svém postupu zohledňovat, že se jedná o osobu se zdravotním postižením, které náleží zvláštní podpora a pomoc při péči o dítě, a tu jí poskytl;
- (F) pomohl zprostředkovat dětem v pěstounské péči kontakt s rodičem v takové formě a rozsahu, který bude adekvátní jejich situaci (např. zohlední, že se jedná o dítě a matku těsně po porodu atd.) a bude sloužit navázání a rozvíjení jejich vzájemného vztahu; rodiče a děti by měli mít možnost co nejširšího kontaktu a kontakt by měl probíhat v přirozených podmínkách.

Úřadu 2 navrhuji, aby:

- (G) podpořil opatření ke společnému umístění nezletilé Báry a její nezletilé matky Adély;
- (H) vždy ve svém postupu zohledňoval specifické postavení nezletilé matky, přistupoval k ní s maximální citlivostí s ohledem na požadavek její zvýšené ochrany a podpory a usiloval o společné umístění s dítětem;
- (I) zpracoval zásady sociální práce s nezletilými matkami (vč. matek se zdravotním postižením), které budou respektovat jejich specifické potřeby;
- (J) v případě řešení situace nezletilé matky a jejího dítěte vždy vyjádřil svůj jasný postoj v pozici orgánu sociálně-právní ochrany nezletilé matky, byť by za řešení situace jejího dítěte odpovídal jiný orgán-sociálně-právní ochrany dětí;

(K) poučil sociální pracovníky o správném postupu v obdobných případech.

Závěrečné stanovisko zasílám tajemníkovi Úřadu 1 a tajemníkovi Úřadu 2 a žádám je, aby mi podle § 20 odst. 1 zákona o veřejném ochránci práv sdělili, zda provedli navržená opatření k nápravě. Odpověď očekávám v zákonné lhůtě 30 dnů od doručení stanoviska. Stanovisko zasílám také stěžovateli.

Pokud úřady nepřijmou navržená opatření k nápravě nebo provedená opatření nebudu považovat za dostatečná, podle § 20 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv vyrozumím nadřízený úřad, případně mohu o svých zjištěních informovat veřejnost včetně sdělení jmen osob oprávněných jménem úřadů jednat.

Brno 12. července 2021

Mgr. Monika Šimůnková v. r.
zástupkyně veřejného ochránce práv